

רמות השבים עאון הכפר

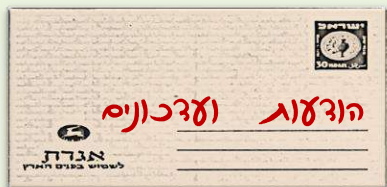
שנה טובה ומגונה לכל הגושמים

ושנה אימונים פורויה ומנהה לכל הגאמינים וילדי התנים

הילין 66

אוגוסט 2018

משולחנה של אורלי:

פינוי גזם ואשפה

להלן ימי פינוי האשפה והגזם בחודש ספטמבר, חודש חגי תשרי:

פינוי גזם וגרוטאות:

יום ראשון - 2/9/18 : פינוי גזם וגרוטאות
 התושבים מתבקשים לא להוציא גזם בסוף השבוע שלפני ראש השנה,
 בתאריכים 7-9/9/2018, כדי שהכפר יישאר נקי לראש השנה.

יום ראשון - 16/9/18 : פינוי גזם רגיל

פינוי אשפה

יום ראשון - 9/9/18 : פינוי אשפה לפני החג
 יום חמישי - 13/9/18 : פינוי אשפה
 יום שני - 17/9/18 : פינוי אשפה
 יום ראשון - 23/9/18 : פינוי אשפה
 יום חמישי - 27/9/18 : פינוי אשפה
 מוצ"ש - 29/9/18 : פינוי אשפה

אנא הקפידו על הוצאת גזם ואשפה לפי הפירוט לעיל כדי שלכולנו יהיה נעים ונקי בחגים.

בברכת שנה טובה,
אורלי

הסעות

זמני תחילת הסעות קווי בוקר למוסדות החינוך לשנת תשע"ט :

צופית 07:10

עמי אסף 07:45

בחול המועד סוכות מזכירות היישוב תהייה סגורה.
 במקרים דחופים ניתן לפנות למוקד 109 של המועצה.

השתתפות בצעו

הוועד המקומי משתתף בצערה של משפחת אביגדורוב במות טלי לאור ז"ל.
 הוועד המקומי משתתף בצערו של יוסי קורקין במות אמו ויויאן קורקין ז"ל.
 הוועד המקומי משתתף בצערה של יוני קורן במות אביה צבי שלזינגר ז"ל.

תפילות בחגי תשרי

בפרוס עלינו שנת תשע"ט, תושבי הכפר מוזמנים לתפילות חגי תשרי בבית הכנסת בכפר. גם השנה התפילות תערכנה באווירה פתוחה ונעימה עם שליחי ציבור מצוינים.

שנה טובה ומתוקה !

ראש השנה

ערב ראש השנה, (ראשון 09/09)

18: 35 מנחה וערבית לחג

יום א' של ראש השנה (שני, 10/09)

08: 00 שחרית וקידוש

10: 45 תקיעת שופר ומוסף

17: 45 מנחה

18: 15 תשליך

18: 50 ערבית

יום ב' של ראש השנה (שלישי, 11/09)

08: 00 שחרית וקידוש

10: 45 תקיעת שופר ומוסף (זמן משוער)

18: 15 מנחה וערבית

יום כיפור

ערב יום כיפור (שלישי, 18/09)

07: 00 שחרית

13: 30 מנחה

18: 22 הדלקת נרות 'כל נדרי' וערבית

יום כיפור (רביעי, 19/09)

08: 00 שחרית

11: 00 יזכור ומוסף

16: 00 מנחה

18: 00 נעילה

19: 17 תקיעת שופר, צאת הצום

סוכות

ערב חג סוכות (ראשון, 23/09)

18: 15 מנחה וערבית

חג סוכות (שני, 24/09)

08: 00 שחרית

18: 15 מנחה צאת החג וערבית

שמחת תורה

ערב שמחת תורה (ראשון, 30/09)

18: 10 כניסת החג, מנחה, ערבית והקפות ראשונות

שמחת תורה (שני, 01/10)

08: 15 שחרית, הקפות ומוסף

18: 00 מנחה וערבית

20: 30 הקפות שניות

שבת, 08.09.2018

יום המים המסורתי

בבריכת השחייה ברמות השבים

בין השעות 10:00 עד 15:00

10:00-14:00 הפעלות במים ובמדשאה **ג'ג'ניג'**

14:00-14:30 תחרויות שחייה

14:30-15:00 משחה משפחות מסורתית

אטרקציות * תחרויות * משחקים
מתקנים * פרסים * ומתנות

תוקדים ומנויים מועמנים !!
הבריכה תיסגר בשעה 15:00

הזמנה לפתיחת תערוכה חדשה

אופנה בכפר: מבט אל העבר

ביום שישי, 14.9.2018, בשעה 17:30
ברחבת המזכירות, ליד "שביל התערוכות"

כולם מוזמנים!

לקראת תערוכה: חבט על האופנה בעשורים הראשונים של הכפר

איריס גורג

מעקב אחר האופנה ברמות השבים מצביע על שילוב בין פרטי לבוש שהובאו מגרמניה עם המתיישבים, בד"כ בגדים 'עירוניים' וחגיגיים הנראים אלגנטיים בהשוואה לחיי הכפר שהועידו לעצמם, לצד בגדי עבודה כפריים אך מסוגננים. הדור הצעיר ההופך לנוער ולמתבגר, מייצג יותר מכל את שינוי הרגלי הלבוש בקרב העולים ואת התאקלמות האופנה המקומית בקרב המתיישבים.

**יום העצמאות, 1953
אוסף משפחת נבל**

דני שטייניץ כותב בספרו 'חולות חמים':

עד שלמדנו "דרך ארץ" תוך התנסות קשה, היה לנו, ילדי היקים, חותם זיהוי חיצוני ברור: הלבוש הלאומי התקני, היה כאמור חולצה ומכנסי חקי קצרים. לכפות הרגליים ננעלו סנדלים תנכיים בעלי סוליות עור קשה, או בעת המלחמה, סוליות גזורות מצמיגי מכוניות משומשים. ביום חורף, הופעתי בכיתה א' בבית הספר, בשמץ גאוה, בחליפת טרנינג כחולה כהה, יפיפיה ומשובחת, שהביאו הורי מגרמניה. החליפה תאמה לקומתו של ילד בן שמונה או תשע, גדולה ממידותיי בכל כיוון שתביט. כך קיוו הורי, תוכל החליפה לשמש אותי שנים רבות. אך עתה, בגיל שש, נטו השרוולים לגלוש מעבר לכפות ידי ורגלי. תוך דקות מכניסתי הגאה לכיתה, הייתי למוצג דחלילי, מוקף סקרנים. והנה בא מלך הכיתה. ריח פורענות עלה באפי. הורה עלי באצבע ונתן את האות. קול הצהלות נישא למרחקים: מה הדבר הזה שתלוי עליך? טרנינג? מי שמע על דבר כה מצחיק! מכל קצוות החצר באו לחזות במופע. מאותו רגע ספרתי את הדקות שנותרו עד לסיום הלימודים. כל פיתויי אמי לא יכלו להעלות עלי את הטרנינג בשנית לקראת הליכה לבית ספר.

המכנסיים הבוריות של שכני, עם כתפיות העור
 ורצועת הרוחב המסוגגנת שעל החזה, בלווי נעלי
 אלפים גבוהים עם קרסים חיצוניים לשרוכים, זכו
 לצהלות פרועות לא פחות. אך את העליצות המרבית
 עוררו מכנסי "שלוש-רבעי", סגורים מתחת לברך -
 'מכנסי זלמן'. בסופו של תהליך נאלצו הורינו היקים
 לצייד אותנו במרכיבי התלבושת הלאומית
 המקובלת.

היינץ גוטשלק לפני המחסן, רמות השבים, 1934
אוסף משפחת ורד

אולה זאב ויוחאי ברליצהיימר,
שנות ה-30
אוסף משפחת ברליצהיימר

מיכאל אהרונהיים לפני המחסן,
סוף שנות ה-30
אוסף משפחת אהרונהיים

עם חלוף השנים וההתאקלמות בארץ, עוברת האופנה בארץ ישראל וגם ברמות השבים מלבוש עירוני המייצג מסורת תפירה וחייטות אירופאית, לבגדים בייצור מקומי ישראלי, כמו למשל בגדי 'אתא', המטשטשים הבדלי מעמד ומשקפים את ערכי הסוציאליזם. בגדי 'אתא' עברו מימדי פועלים' לסגנון לבוש תל אביבי מקובל, חנות 'אתא' הייתה ממוקמת גם ברמתיים.

**הדה כהן בשמלת 'אתא', עם הנכדה אורית ירון (רוזנברג),
רמות השבים, 1958
אוסף משפחת רוזנברג**

אנו מוצאים גם מעבר לחייטות מקומית או באופן אחר תפירה ביתית (בעיקר לבנות ולנשים), המבוססת גם היא על תפישת עולם אירופאית. התופרת יכולה ליצור אופנה עילית אשר גם מותאמת למידת הלקוח וגם יכולה לעקוב אחר הז'ורנלים האירופאיים.

יעל איל (דגן) מספרת:

[...] בהמשך פרידל ורטהיים היתה תופרת הבית. היא תפרה בגדי ילדים מבגדים שקיבלנו מחו"ל. פרידל היתה תופרת הבית גם בבית של עמנואל ומרגנית קלימן. פעמיים בשנה, באביב ובסתיו, נדרשנו הבנות למדוד בפניה את הבגדים מהעונה הקודמת. היא האריכה שמלות, חצאיות ומכנסיים בהתאם לצורך ותפרה לנו בגדים חדשים מהבגדים שקיבלנו מקרובי המשפחה באמריקה. זה היה ניצול מדהים של הבדים. העבודה התבצעה לרוב בבית של פרידה מוסבכר כי שם היתה גם מכונת תפירה, תוצרת זינגר, שהובאה בליפט מגרמניה. גם מורשת התלבושות העממיות ממזרח אירופה תופשת מקום נכבד בארון הבגדים, והחולצות הרקומות הינן פריט בלתי נפרד מארון הבגדים החגיגי!

**מרגלית נעמי ורונית גוטשלק,
רמות השבים, 1951
אוסף משפחת ורד**

**מיכל קלימן, רמות השבים,
סוף שנות ה-50
אוסף משפחת קלימן**

התכתיב החברתי והרצון להשתייך לקבוצה מהווה גורם הקובע מה נחשב ונכון ומושפע כמוֹבן ממקום ופעילות. בתנועת הנוער ובשליחות הלאומית מצאנו את בגדי החאקי עם מכנסי הכיסים הגדולים חושפי הרגליים, והשרוולים המופשלים.

**חוה (לייכטונג) ושלמה (מריש)
שטקלמבר, אוסף משפחת ליפשיץ**

**טיול המחנות העולים לגליל,
פסח 1947
אוסף משפחת שטיינהרדט**

החליפות החנוטות מאירופה הוחלפו בבגדים המותאמים יותר לאקלים החם בארץ: מכנסיים קצרים או חצאיות לנשים, לרוב בייצורה של חברת אתא המיתולוגית, עם חולצה לבנה תפוחת שרוולים לבנות!

**עמנואל ומרגנית קלימן, שנות ה-40
אוסף משפחת טירן**

ואי אפשר בלי כובע הטמבל, שנחבש כמעט על כל ראש בעשור הראשון והשני לקום המדינה, והפך לסמל הצבר הישראלי, גם בין צעירי כפרנו, בעוד המייסדים המשיכו לחבוש את הקסקט או המגבעת.

שלמה שטקלמכר (מריש) בגופיה וכובע טמבל, סוף שנות ה-30. אוסף משפחת לאופר

מנהיים בעמדת הנואם בחנוכת צריף אהוד רמות השבים, שנות ה-40 אוסף מרכז התיעוד

בתערוכת החוצות החדשה בכפר, שתיפתח ב- 14.9.2018 רצינו להציץ לחדר הארונות של המתישבים הראשונים, להביט על הבגדים האירופאיים שהביאו עמם והמעבר האופנתי לזהות מקומית ישראלית.

כל שנתר הוא להתבונן בתמונות, להתגעגע ולהיזכר בימים נושאי סיפורים וזיכרונות שחלפו ועברו!

תודות לכל התושבים ששיתפו פעולה ומסרו תמונות לארכיון ובכך העשירו את אוסף התמונות המתעדות את תולדות הכפר.

מקורות

דן שטייניץ, חולות חמים: סיפור ילדות ברמות השבים, רמות השבים, 2003
תערוכה: מקום לאופנה, מסע בעקבות הבגד הישראלי, מוזיאון ישראל, ירושלים
הדס שואף ויעל ניסקי, הכל חוזר, 62 שנים של אופנה ישראלית,

www.calcalist.co.il/consumer/articles/0,7340,L-3401605,00.html

שיחות שערכה תמי ישר לקראת התערוכה, עם תושבים ששיתפו אותנו באלבומי התמונות שלהם

בפתחה של שנה חדשה, צוות הארכיון מברך את ועד הכפר, המזכירות ותושבי הכפר מקטן ועד גדול בברכה להמשך שיתוף הפעולה לשימור ולהכרת העבר ותיעוד ההווה. שנה טובה אסנת שירן, תמי ישר, איריס מורג

עדכונים

צפרי ספריה, רכג הנוער

תושבי הכפר שלום,

שנה טובה ומבורכת לכולם!

הסתיימה לה שנת פעילות תשע"ח ובפתחה שנת פעילות חדשה, שנת תשע"ט ועמה חידושים נוספים.

בחודש אוגוסט שזה עתה עבר, התקיים **מחנה הקיץ בנושא "70 שנה למדינת ישראל"** שכלל הכנות רבות של צוות הלול לקראתו ובמהלכו. שיאו הגיע במחנה השכבה הבוגרת ולאחריו מחנה השכבה הצעירה (ד'-ח'). החניכים היו שותפים מלאים לעשייה, עברו פעולות והרימו בעצמם מבנים לכל שכבה. הם כפתו ובנו, פעלו בשיתוף עם בני כיתתם מיישובים אחרים, יצרו ושרו גם יחד. המחנה היה מוצלח ביותר וזכו כל אלו שבחרו לקחת חלק במפעל הנפלא הזה. **זו הזדמנות נהדרת לומר תודה וישר כוח** לצוות המוביל של מחנה קיץ 2018! מתוך הצוות המוביל של מחנון כלכלה וחברה, היו 7 בוגרי שכבת י"א מצוות הלול אשר עמלו חודשים רבים והשקיעו את כל כולם בהרמת המחנה, כל הכבוד על העשייה, בלעדיכם המפעל היה נראה אחרת. תודה גדולה לא פחות מגיעה לכל מי שבחר לקחת על עצמו תפקיד במחנה ולהיות משמעותי עבור החניכים והצוות. תודה לכל הצוות שיצא למחנה ועשה עבודה מדהימה, למדריכים ולפעילים כאחד, לאלו שליוו את הקבוצות ולאלו שתפעלו את המחנה לכל אורכו, אתם אלופים ומדהימים!

תודה רבה לליאת בכור ולקרן אבוחצירא שהובילו וניהלו את "מטבח - הורים" בחריצות ואהבה רבה ולכל ההורים שהתנדבו ובאו לבשל במחנה!

בחודש ספטמבר אני מסיימת את תפקידי כרכזות הלול ולתפקיד נכנס רכז חדש, ניב לסקי, בוגר התנועה מהיישוב מתן שבמועצה. זו היא הזדמנות בשבילי לסכם ולומר תודה על שנה נפלאה! הייתה לי הזכות להוביל השנה את תנועת הנוער ביישוב, ולהכיר לעומק את הנערים והנערות המדהימים שהם חלק מהמקום הקסום הזה שנקרא "לול" רמות השבים. ה"לול" הוא באמת אחד מהסניפים המובילים בתנועה אשר העשייה בו אינה פוסקת לרגע. תודה לכל אלו שיש להם יד בעשייה הזו ולמעטפת היישוב שסייעה רבות בהוצאה לפעול של פרויקטים שונים במהלך השנה. תודה הכי גדולה לוועדת חינוך ונוער ביישוב שעושה את עבודתה המשמעותית במסירות אין קץ ובהתנדבות מלאה. בראש ובראשונה לתמר בירם, יו"ר הוועדה, תודה על הליווי הצמוד ועל האוזן הקשבת, מעריכה מאוד את כל ההשקעה שלך לאורך השנה. תודה ענקית לכל הוועדה - למירב ברזילי, אבי שכטר, קרן אבוחצירא, יאיר אופיר, ענת קבילי ורועי מוכתר על התמיכה, ההכוונה, העזרה ובעיקר על שכל כך אכפת לכם מהמקום הזה ומהנוער שלנו. אין כמוכם! תודה ללילך צוברי שסיימה את תפקידה השנה בוועדה ביישוב וממשיכה כחברה ב"וועד המנהל של תנועת הנוער האיחוד החקלאי". תודה לך על שנים של נתינה ועשייה ביישוב ובתנועה בכלל ובהצלחה בהמשך תפקידך.

מסיימים את תפקידם יחד איתי, אופק רגב, רכז ההדרכה וטל כץ, גרעינר היישוב. אופק שליווה את ה"לול" בסיום שנת ההדרכה ובתהליך הקיץ העמוס ושהיה יד ימיני לאורך התקופה הזו, תודה רבה על שבחרת להיות חלק מהעשייה ב"לול" ושנתת מכל הלב! בהצלחה בלימודים בשנה הבאה. טל כץ, הגרעינר התותח שלנו, תודה לך על שנה משמעותית במיוחד, על ההשקעה האדירה שלך בתפקיד, בנוער וב"לול" כולו לאורך השנה. תודה שהילדים והצוות היו תמיד בראש מעייניך ודע שבזכות כך היית כל כך משמעותי עבורם. נכנסת לכולנו עמוק ללב. מעריכים אותך ומודים לך על הכל!! בהצלחה בשירותך הצבאי ובהמשך.

תודה לגוני דה יונג שהייתה גם היא חלק מהעשייה השנה וליוותה את תחום ההדרכה ב"לול" ובהצלחה בהמשך דרכך.

תודה לכל מי שלקח חלק בשנת הפעילות הקודמת - לחניכים ולצוות, לשכבת י"ב המסיימים, אלו שלקחו תפקידים השנה בצוות ולאילו שסיימו את תפקידם בשנה שעברה, המון בהצלחה בשנות השירות ובשירות הצבאי.

לשכבת י"ב הנכנסים, לאלו שממשיכים אתנו בשנה הבאה ולאילו המסיימים את תפקידם ב"לול", תודה רבה על שנת הובלה מוצלחת ומשמעותית ובהצלחה בהמשך.

ואחרי התודות הרבות נישא פנינו קדימה לעבר השנה החדשה - **שנת פעילות תשע"ט**,

בהצלחה לניב לסקי הרכז הנכנס, שתהיה שנה מוצלחת ומלאה עשייה!

בהצלחה לגרעינר הנכנס, שתהיה שנה חווייתית, מפתחת, מעצימה ומלאה בתרומה משמעותית.

בהצלחה לשכבת ד' הנכנסת לפעילות השבועית ב"לול".

ובהצלחה לשכבת ט' הנכנסת לצוות!

עדכונים ומועדים לקראת שנת הפעילות הקרבה, פתחו יומנים ושריינו תאריכים:

30.8.18	הכרות הצוות עם הגרעינר הנכנס
4.9.18	הכרות שכבה מובילה עם ניב לסקי- הרכז החדש
5.9.18	חלוקת דבש לכלל התושבים (מתנת המועצה)
6-7.9.18	כיף צוות (צוות שנת הפעילות שעברה, תשע"ח)- סיום ופרידה
8.9-18	פעילות לשכבה המובילה
13.9.18	כניסת צוות
16.9.18	פעילות לכלל הצוות
21-22.9.18	סמינר פתיחה- צוות
26-27.9.18	טיול סוכות שכב"ג
9.10.18	יום פעילות ראשון לשכבה הצעירה - "חפש את המדריך"
12.10.18	עבודות חניכים לקראת חג המעלות
13.10.18	חג מעלות !!! כולם מוזמנים

בברכת שנת פעילות פורייה וברוכת עשייה !

נופי רמות השבים

23 זהר

הפה הנחבא

מהשפה (הפנימית) ולחוץ על התפתחותן של קדם שפות¹ ועל הדיאלקט מקדם שפה אשפה מיכאל רוטשילד

במאמר "הדיבר הראשון" עמדתי על ההבדל בין היכולת השפתית של האדם לבין היכולת השפתית של שאר בעלי החיים והסברתי מדוע לדעתי, התפתחה השפה האנושית ככלי מחשבתי לפני שהפכה לאמצעי תקשורת.

במאמר הנוכחי אנסה להסביר איך לדעתי התפתחו דרכי התקשורת של בעלי החיים ומה עשוי היה להוביל לכך שהשפה הפנימית ששימשה את בני האדם לצרכי חשיבה הוחצנה והפכה לשפת תקשורת.

כפי שהסברתי במאמר הנ"ל, מה שמאפיין את יכולתו השפתית של האדם זו היכולת ליצור שפה ולהרחיבה לפי הצורך ואחד הכלים החשובים המשמשים ביצירתה והרחבתה של השפה הוא יכולת ה"המשגה" שמאפשרת בניה של מושגים חדשים על סמך מונחים קיימים.

טענתי איננה שלבעלי החיים אין מושגים. קוף, למשל, עשוי לדעת מהו קוף, מהו נחש, מהו עוף דורס. וכדומה. מה שהקוף אינו עושה ככל הנראה, זה להגדיר מושגים חדשים על סמך הישנים.

כיצד התפתחו דרכי האיתות שבאמצעותם הם מאותתים זה לזה על קיומם של דברים מסוימים בסביבתם?

לדעתי, מדובר כאן בשני תהליכים המתרחשים במקביל, שהראשון בהם הוא אבולוציה ביולוגית והשני מבוסס על זיהוי תבניות².

אבולוציה ביולוגית של דרכי תקשורת:

דרך טובה להבין מהו תהליך האבולוציה הביולוגית של דרכי תקשורת, מתחילה בשימת לב לעובדה שדרכי תקשורת מסוימות קיימות אפילו אצל צמחים.

עצים, למשל, יכולים להגיב להתקרבות סכנה מסוימת (כמו מחסור במים או התפשטות של מחלה), עוד בטרם באו עמה במגע ישיר, תוך הסתמכות על "איתותים" שהם מקבלים מצמחים אחרים בסביבתם.

כיצד קורה דבר כזה?

הרי העצים לא ישבו זה עם זה וסיכמו ביניהם אם ואיך לאותת, או אם ואיך לפרש את האותות.

מה שככל הנראה קרה הוא זה:

צמחים שנתקלו בסכנה הגיבו לה באופן זה או אחר.

¹ המונח "קדם שפה" שבו אני משתמש במאמר זה נועד לתאר את דרכי התקשורת של בעלי החיים ולהבדילן מן השפה האנושית.
² שני התהליכים משמשים בערבוביה ולא תמיד אנחנו יודעים בוודאות איזה מהם הביא לתוצאה הנצפית (אבל אפשר לברר זאת בניסויים)...

אופן התגובה גרם (לא במכוון, אלא כתוצאה כימית שלה) להפרשת כימיקלים מסוימים לסביבה או להפסקת הפרשתם של כימיקלים אחרים.
צמחים ש"למדו" לזהות שינויים אלה בסביבה ולהתאים להם תגובה מתאימה הגדילו את סיכויי הישרדותם וכך, ללא כוונת מכוון או תודעה, הפכו שינויים אלה למעין איתות.

איתותים מעין אלה קיימים גם אצל בעלי חיים (רבים מהם מבוססים על חוש הריח).

דרכי תקשורת המבוססות על זיהוי תבניות³:

חשבו על התסריט הבא:

טורף חושב לתקוף.

התקיפה מתבססת על נשיכה ולכן הוא חושף את שיניו.

בעלי חיים שיזהו את התבנית שעל פיה בעקבות חשיפת השיניים מגיעה תקיפה, ילמדו לזהות את חשיפת השיניים עצמה כאיום ויגדילו את סיכוייהם לחמוק מן התקיפה.

טורף שיזהה את התבנית שעל פיה, בעקבות חשיפת השיניים שלו, בעלי חיים אחרים בורחים, עשוי להשתמש בתבנית זו גם כשהוא רוצה רק להבריח אותם.

חשיפת השיניים הפכה לאיתות.

כל האיתותים שהתפתחו בצורה זו הם פשוטים ולא עומדת מאחריהם יוזמה של יצירת שפת איתות.

ואז בא האדם.

האדם, כפי שטענתי במאמר "[הדיבר הראשון](#)", כבר היה מצויד במעין שפה פנימית שאפשרה לו להגדיר מונחים מורכבים.

מה שאפשר לאדם לצלוח את הפער שבין שפה פנימית לבין שפה מדוברת הוא שהוא לא רק זיהה תבניות (ככל בעלי החיים) אלא שהיה גם מסוגל להמשיג את המושג "זיהוי תבניות" ולהבחין בתבנית שעל פיה בעלי חיים אחרים מזהים תבניות!

אדם שזיהה תבנית זו, יכול היה להתחיל להשתמש בה לשם "אילוף" הסובבים אותו.
הוא יכול היה, למשל, לומר למישהו בסביבתו "הסתלק!" ומיד אחר כך לבצע צעדים תוקפניים, כדי לגרום לצד השני לזהות את התבנית שבעקבות האמירה "הסתלק!" מגיעה תקיפה.
הוא יכול היה לומר "תפוח" בכל פעם שהוא רואה שמישהו בסביבתו רואה תפוח ולגרום לאותו מישהו לקשור בין המילה "תפוח" לבין התפוח.

ולהתחיל ליצור שפת תקשורת.

³ למעשה, גם האבולוציה הביולוגית היא סוג של זיהוי תבניות אבל מי שלומד את התבניות במקרה זה הוא הגנום ולא המוח.